

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

2.1 ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นภาคที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ 168,854 ตร.กม. ประกอบด้วย 17 จังหวัด และตั้งอยู่ที่ละติจูดดังนี้

ทิศเหนือ	จดละติจูดที่ 18 องศา 27 ลิบตาเหนือ
ทิศใต้	จดละติจูดที่ 14 องศา 07 ลิบตาเหนือ
ทิศตะวันออก	จดลองติจูดที่ 105 องศา 38 ลิบตาตะวันออก
ทิศตะวันตก	จดลองติจูดที่ 100 องศา 50 ลิบตาตะวันออก

2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มรูปแอ่งกะทะ (Syncline) มีขอบสูงชันเป็นแนวเทือกเขาทางด้านตะวันตกและด้านใต้ของภาค พื้นที่ค่อย ๆ ลาดเทไปทางด้านตะวันออกจนถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง จึงเห็นได้ว่าลักษณะการไหลของแม่น้ำต่าง ๆ มักไหลจากตะวันตกไปตะวันออกและลงสู่แม่น้ำโขง สามารถเห็นขอบของที่ราบลุ่มเรียกว่าผาชันหรือผาดั้งตั้งดังกล่าว 2 ด้าน คือ ด้านตะวันตกคือเทือกเขาตองพญาเชื่อมกับเทือกเขาเพชรบูรณ์ ส่วนด้านใต้เป็นเทือกเขาสันกำแพงกับเทือกเขาพนมดงรัก ที่ราบลุ่มอันเป็นที่ตั้งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีชื่อเรียกว่า "ที่ราบสูงโคราช" (Korat Pateau)

ลักษณะภูมิประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แบ่งเป็น 2 เขตใหญ่ ๆ คือ

2.2.1 เขตแอ่งที่ราบ (Basins) เป็นเขตเปลือกโลกทรุดต่ำลงมีลักษณะเป็นแอ่งจนทำให้เกิดเป็นที่ราบขนาดใหญ่ซึ่งมีอยู่ 2 เขตใหญ่ ๆ คือ

2.2.1.1 แอ่งที่ราบโคราช (Korat Basin) เป็นที่ราบต่ำที่อยู่ทางตอนล่างของภาค มีอาณาเขตตั้งแต่ เทือกเขาพนมดงรักขึ้นไปทางเหนือจดเทือกเขาภูพาน และจาก

เทือกเขาตงพญา เป็นไปจนจดแม่น้ำโขง มีลักษณะเป็นที่ราบลูกกระทง (Rolling Plains) แม่น้ำที่ไหลผ่านเขตนี้นี้ได้แก่แม่น้ำมูล, แม่น้ำชี แม่น้ำมูลมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสันทก้าแพง ในเขตจังหวัดนครราชสีมาและไหลลงสู่ที่ลุ่มแม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ยาวประมาณ 672 กม. เป็นแม่น้ำสายยาวที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่นับแม่น้ำโขง มีแควที่สำคัญ คือ ลำตะคอง ลำพระเพลิง ลำปลายมาศ ส่วนแม่น้ำชีมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาเพชรบูรณ์จังหวัดชัยภูมิ และไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี แม่น้ำชีมีแควที่สำคัญคือ น้ำพอง และ ลำปาว

ตอนกลางของลุ่มน้ำมูลเรียกว่า ทุ่งกุลาร้องไห้ มีพื้นที่ประมาณ 2.1 ล้านไร่ อยู่ในเขตติดต่อ 5 จังหวัด คือ ร้อยเอ็ด สุรินทร์ มหาสารคาม ยโสธร และ ศรีสะเกษ เป็นเขตที่ไม่มีความสมบูรณ์เลย ฤดูแล้งจะแห้งแล้งมาก แต่ฤดูฝนน้ำจะท่วม

2.2.1.2 แอ่งที่ราบลุ่มนคร (Sakon Nakorn Basin) อยู่ทางตอนเหนือของภาคเริ่มตั้งแต่ขอบเทือกเขาภูพานขึ้นไปทางเหนือจรดริมฝั่งแม่น้ำโขง ในจังหวัดหนองคาย ส่วนทางด้านตะวันตกเริ่มตั้งแต่ภูกระดึงไปทางตะวันออกเฉียงจนจดแม่น้ำโขง แม่น้ำสายสำคัญในแอ่งนี้คือ

แม่น้ำเลย ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ไหลขึ้นไปทางเหนือผ่านจังหวัดเลย ลงสู่แม่น้ำโขง ที่จังหวัดเลย

แม่น้ำสงคราม ต้นกำเนิดเกิดจากเทือกเขาภูพานไหลขึ้นไปทางเหนือผ่านจังหวัดสกลนคร แล้ววกไปทางตะวันออกเฉียงลงสู่แม่น้ำโขงที่จังหวัดนครพนม

ในแอ่งลุ่มน้ำนี้มีเขตพื้นที่ที่ต่ำมากจนมีน้ำขัง มีลักษณะคล้ายทะเลสาบ แต่มีพวกพืชน้ำขึ้นบริเวณรอบ ๆ และมีความลึกไม่มากนัก จึงเรียกว่าหนอง คือ ที่จังหวัดสกลนคร และที่จังหวัดอุดรธานีเรียกว่าหนองหาน เป็นแหล่งน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และสำคัญที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2.2 เขตภูเขา เป็นขอบขอบแอ่งที่ราบโคราช และแนวกันของแอ่งที่ราบโคราชกับแอ่งที่ราบลุ่มนคร เทือกเขาที่สำคัญได้แก่

ก. เทือกเขาด้านตะวันตกของภาค

2.2.2.1 เทือกเขาเพชรบูรณ์มีความยาวประมาณ 236 กม. เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำพรม แม่น้ำชี

2.2.2.2 เทือกเขาตงพญา เป็น อยู่ทางด้านตะวันตกตอนล่างของภาค ต่อจากเทือกเขาเพชรบูรณ์จดกับเทือกเขาสันกำแพง

ข. เทือกเขาทางด้านใต้ของภาค

2.2.2.3 เทือกเขาสันกำแพง มีความยาวประมาณ 135 กม.

2.2.2.4 เทือกเขาพนมดงรัก มีความยาวประมาณ 544 กม. เป็นต้น กำเนิด แม่น้ำสาโตมใหญ่ สำโตมน้อย

ค. เทือกเขาทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2.2.5 เทือกเขาภูพาน เป็นเทือกเขาที่มีความสูงไม่มากนัก เป็นต้น กำเนิดของแม่น้ำสาปาว, แม่น้ำสงคราม

2.3 สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอยู่อย่างเตียวคือ เป็นแบบสะวันนา (Tropical Savanna Climate) เนื่องจากแผ่นดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ทางด้าน ับลม ส่วนทางด้านใต้มีเทือกเขาสันกำแพง จึงทำให้อิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้วัดเข้า ไปไม่ถึง จึงทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีค่อนข้างสูง

2.3.1 ฤดูกาล

ฤดูกาลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งได้เป็น 3 ฤดูคือ

1. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม สิ้นสุดเดือนกันยายน ปริมาณฝนส่วนใหญ่ ได้รับจากพายุดีเปรสชั่น ที่พัดเข้ามาทางประเทศเวียดนามเข้าสู่ลาว และเลยเข้าสู่ประเทศไทย ทางด้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถิติฝนเฉลี่ยในปีหนึ่ง ๆ ประมาณ 1,400 มิลลิเมตร

2. ฤดูแล้ง เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม สิ้นสุดเดือนมกราคม อากาศหนาว เป็นกว่าทุกภาค เพราะได้รับอิทธิพลจากมวลอากาศเย็นจากประเทศจีนโดยตรง ตามแนวทิศทาง ของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์สิ้นสุดเดือนเมษายน อากาศร้อนมาก เนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมร้อนจากทะเลจีนใต้ และลำเหตูมาจากกาที่อยู่อ่างไกลจากทะเลถึง 300.- 600 กิโลเมตร ความชื้นจากทะเลจึงเข้าไปไม่ถึง

2.3.2 อุณหภูมิ

- อุณหภูมิเฉลี่ยประจำปี มีค่าประมาณ 26.6°C
- อุณหภูมิเฉลี่ยในฤดูร้อน 27.6°C
- อุณหภูมิเฉลี่ยในฤดูหนาว 24.3°C
- อุณหภูมิเฉลี่ยในฤดูฝน 27.9°C
- พิสัยเฉลี่ยของอุณหภูมิในฤดูร้อนและฤดูหนาวมีค่าประมาณ 16°C ถึง 20°C
- พิสัยเฉลี่ยของอุณหภูมิในฤดูฝนที่ค่าประมาณ 8°C ถึง 11°C

2.3.3 เมฆ

- มีเมฆมากที่สุดระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงกันยายน ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูฝน
- มีเมฆน้อยที่สุดระหว่างเดือน พฤศจิกายนถึงมีนาคม

2.3.4 หมอก

-มีหมอกลงจัดระหว่างเดือน พฤศจิกายน ถึงกุมภาพันธ์ ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูหนาว

ส่วนฤดูอื่น ๆ มีหมอกลงน้อย

2.3.5 ฟ้าหรัว

ในช่วงปลายฤดูหนาวและฤดูร้อน มีฟ้าหรัวมาก ซึ่งสูงที่สุดถึง 27 วันใน

1 เดือน

2.3.6 ความกดอากาศ

ความกดอากาศเฉลี่ยสูงสุดจะอยู่ระหว่างเดือน พฤศจิกายน ถึงมกราคม ซึ่งมีค่าประมาณ 10013.3 ถึง 10014.2 มิลลิบาร์ ซึ่งอยู่ในฤดูหนาว ทั้งนี้เพราะว่าความกดอากาศสูง จากประเทศจีนเป็นตัวการทำให้ความกดอากาศสูงขึ้น และความกดอากาศจะลดลงเรื่อยจากเดือนกุมภาพันธ์ จนถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูร้อนและฤดูฝน ความกดอากาศจะลดลงต่ำสุดถึง 1005.2 มิลลิบาร์ ในเดือนกรกฎาคม

2.3.7 ความชื้นสัมพัทธ์

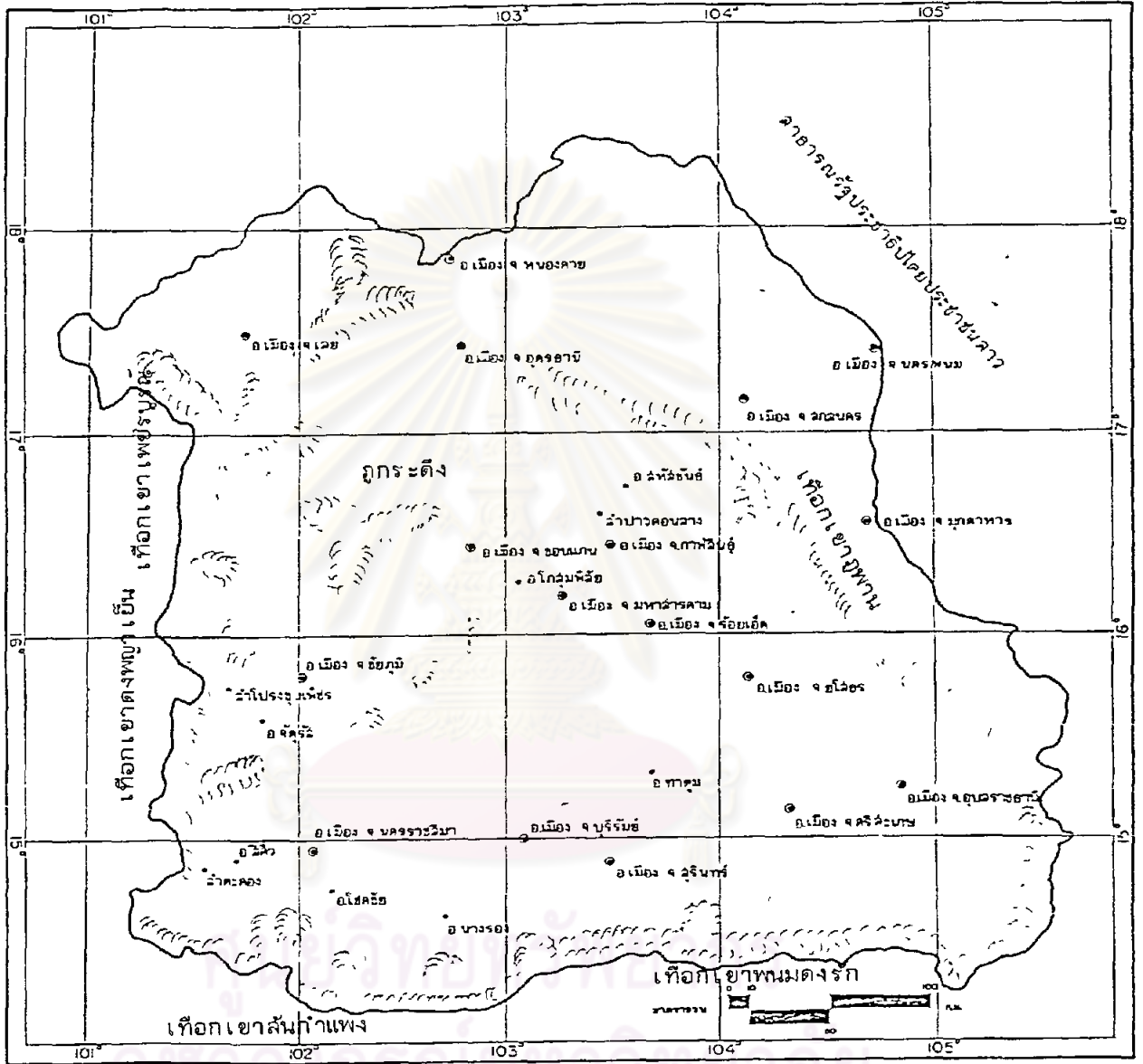
ความชื้นจะมีค่าสูงขึ้นในฤดูฝน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม จนถึงเดือนกันยายน และจะเริ่มลดลงในฤดูหนาว และลดลงน้อยที่สุดในระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ถึงมีนาคม ความชื้นสูงสุดจะเกิดขึ้น ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงกันยายน ซึ่งสืบเนื่องมาจากดีเปรสชันและไต้ฝุ่น

2.3.8 ลม

ความเร็วลมจะมีกำลังแรงในช่วงฤดูหนาว และจะมีกำลังอ่อนลงในฤดูร้อน และฤดูฝน ความเร็วลมเฉลี่ยทั้งปีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 3.7 น็อต

พายุฟ้าคะนองจะเริ่มเกิดขึ้นมากในช่วงที่มีลมจากทิศใต้คือในเดือน เมษายน จนถึงกันยายน ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูฝน ซึ่งมีดีเปรสชันและไต้ฝุ่น

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2.1 แสดงเขตภูเขาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ตารางที่ 2 รายละเอียดของลักษณะอากาศโดยทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (รวบรวมข้อมูล
ของกรมอุตุนิยมวิทยา)

รายละเอียด	เดือน												
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ทั้งปี
อุณหภูมิ (°C)													
เฉลี่ย	22.9	25.2	28.1	29.5	28.8	28.3	27.9	27.4	27.0	26.6	24.7	22.9	26.6
เฉลี่ยสูงสุด	30.0	32.1	34.7	35.6	34.1	32.7	32.7	31.5	31.2	31.0	30.2	29.4	32.1
เฉลี่ยต่ำสุด	15.6	18.2	21.4	23.6	24.2	24.3	24.0	23.8	23.5	22.1	19.0	16.2	21.3
ปริมาณฝน													
เฉลี่ย	4.9	15.4	40.0	84.1	198.9	231.4	219.1	284.8	286.6	90.0	12.7	2.4	1,458.8
เมฆ (ใน 8 ชั่วโมง)													
เฉลี่ย	2.7	3.1	3.3	4.4	5.6	6.5	6.6	6.8	6.4	5.1	3.6	3.0	4.9
หมอก (จำนวนวัน)													
เฉลี่ย	5.1	3.4	2.8	1.5	0.7	6.4	0.4	0.6	1.5	2.5	3.7	5.2	2.8
ฟ้าผ่า (จำนวนวัน)													
เฉลี่ย	23.4	25.3	27.4	19.9	4.2	0.9	0.6	0.6	1.7	4.8	12.9	18.8	11.9
ความกดอากาศ (มิลลิบาร์)													
เฉลี่ย	1,014.2	1012.2	1010.1	1008.4	1006.8	1005.5	1005.2	1005.4	1007.3	1010.8	1013.3	1014.6	1009.5
เฉลี่ยสูงสุด	1,022.2	1025.1	1024.4	1022.0	1015.5	1013.9	1013.2	1013.9	1019.8	1019.8	1023.1	1025.6	1028.2
เฉลี่ยต่ำสุด	1,002.3	1000.8	999.8	998.4	998.4	995.3	994.8	994.9	1001.1	1001.1	1003.4	1003.6	994.1
ความชื้นสัมพัทธ์ (ร้อยละ)													
เฉลี่ย	64.4	62.8	61.7	65.3	75.2	78.8	79.5	81.7	76.4	76.4	71.2	67.6	72.2
เฉลี่ยสูงสุด	87.8	85.4	83.6	85.2	90.3	92.0	92.3	93.4	91.7	91.7	89.8	89.4	89.6
เฉลี่ยต่ำสุด	42.7	41.6	40.9	45.2	56.5	62.5	64.0	66.8	60.1	60.1	59.1	46.7	53.9
ความเร็วลม (มิต)													
เฉลี่ย	3.7	3.7	3.7	3.7	3.5	3.7	3.9	3.7	3.6	3.6	4.2	4.0	-
พายุฟ้าคะนอง (จำนวนวัน)													
เฉลี่ย	0.2	1.3	5.6	11.5	17.8	12.8	11.8	11.0	5.0	5.0	0.1	0.1	7.4

หมายเหตุ ค่ารายละเอียดนี้เป็นค่าที่วัดได้ ณ กองกาน เลข จตุรธานี นครพนม สกลนคร มุกดาหาร ขอนแก่น ร้อยเอ็ด จุฬาราชบุรี สุรินทร์
นครราชสีมา และชัยภูมิ ซึ่งผู้รับผิดชอบรวบรวมจากสถิติภูมิอากาศของประเทศไทยในคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2494-2523) รวบรวมและ
จัดพิมพ์เป็นเล่มโดยกรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม